

גליונות לעיון בפרשת השבוע
ערוכים בידי נחמה ליכטנצוויץ
שנת השמונה עשרה
יו"ל ע"י מוסד תורה והשכלה למבוגרים ולנוער
הסתדרות נשי מזרחי באמריקה

ר' י"א - כ"ב

נח' (תשי"ט)

גליון זה הוא המשך גליון נח' תשי"ט שעסק בפסוקים הראשונים של פרשתנו.

א. י"א ותשחת הארץ לפני האלוהים ותמלא הארץ חמס. ראש"ע ד"ה ותשחת הארץ. הטעם: "אנשי הארץ" זכר (יחזקאל י"ב י"ב) "ארץ כי תחטא". וכן (בר' מ"א נ"ז) "וכל הארץ באו מצרימה לשבור".

קאסוטו: מנח עד אברהם ע' 28: ותשחת הארץ: וי' של נגוד. כלומר: אבל בנגוד לאלה הנזכרים קודם כל בני הארץ מושחתים היו. והתנהגותם המושחתת היתה מחניפה ומשחיתה את הארץ אשר הם יושבים עליה. הרעיון רגיל במקרא...

(1) מה החבדל בין שני הפרושים למלת "הארץ"?

(2) התוכל להביא סיוע לקאסוטו מ' אחר בפרשתנו ומקום אחר בתורה שהתנהגות מושחתת משחיתה את הארץ?

ב. י"א ותשחת הארץ לפני האלוהים. ראב"ע: יש אומרים כי טעם "לפני האלוהים" - בפרהסיא, ואחרים אמרו, כי הטעם שנשחתו בסתר ובדברים מכוסים שלא ידעם כי אם השם. והקרוב אלי, שהתורה דברה כלשון בני אדם על דרך שיבירו השומעים. כעבד שיעשה עברה לפני רבו ולא יראנו. והאומרים כי אלוהים במקום הזה איננו קודש, לא אמרו מאומה.

מורי התורה להקדוש אנשלמה אשתרון (במאה ה-14)
לפני האלוהים נגד כונתו ית', כמו שאמר ישעיה (ס"ה ג') "המכעיסים אותי על פני תמיד", (וזה כי הוא ית' רצה בקיום המינים והם היו נזקקים לשאינם מינם וזה גורם הפסד המין, כמו שתראה בפרד) ואמר "לפני" דרך כבוד כמו שאמר בנמרוד (בר' י' ט') "גבור ציד לפני ה'", שנחמכם ונתגבר להפסיד ולהחסיר לגמרי מין מן המציאות, וזהו "לפני ה'" - נגד הצנזר. כי הוא ית' חפץ בקיום המינים. "על כן יאמר" לכל מי שירצה לבטל כונתו ית', שתהיה פעולתו פועל בטל כמו מחשבת נמרוד, שלא השיג מה שדמה במחשבתו.

1. מה ביניהם בפרוש המלה "לפני"? נסה להכריע ביניהם.
2. מהי הפליאה הסגנונית בפסוקנו שאותה מישב הראב"ע בדבריו המסומנים בקו?

ג. י"ב וירא אלוהים את הארץ והנה נשחתה

קאסוטו: מנח עד אברהם ע' 28:
בפסוק הקודם מסופר באופן אוביקטיבי שהארץ נשחתה, ועכשו בא הכתוב לספר על היחס הסוביקטיבי של האלוהים למצבה של הארץ. שופט הארץ לא נשאר אדיש לגבי המצב, אלא ראה וידע והחליט מה שהיה מן הראוי להחליט.

הבטוי "וירא אלוהים" מעורר בקורא את זכרון הכתוב שבמעשה בראשית...

1x) היכן מצינו עוד בתורה שתתואר תופעה מסוימת בפסוק אחר מבחינת מצבה האוביקטיבי ובפסוק שלאחריו (או קרוב לו) תובא אותה תופעה שנית מבחינת יחסו הסוביקטיבי של משה אליה?

2) מהו הפסוק במעשה בראשית שלדעתו הוא מקביל לפסוקנו?
3) מהו הרעיון שיש ללמוד מתוך הקבלה זו?

ד. י"ג כי מלאה הארץ חמס מפניהם.

רמב"ן ד"ה חמס הוא הגזל והעושה, ונתן לנח הטעם בחמס ולא הזכיר השחתת הדרך, כי החמס הוא החטא הידוע והמפורסם. ורבותינו אמרו שליו נחתם גזר דינם (ע' רש"י י"ג כי מלאה הארץ חמס), והטעם, מפני שהיא מצוה מושכלת, אין להם בה צורך לנביא מזהיר. ועוד שהוא רע לשמים ורע לבריות; והנה הודיע לנח החטא שעליו בא הקץ.

1. מה הקשי' (או הקשיים) שרצה לישב בדבריו, מלבד פירוש המלה "חמס"?
2. מניין לרבותינו שעל החמס כלבד נחתם גזר דינם?
3. מה הן סבות לכך?
4x) היכן מצינו בתורה שוב שגזל הוא "רע לשמים ורע לבריות"?

אה. ר' י"ח ובאת אל התיבה אתה ובניך

ז' א' אתה וכל ביתך אל התיבה, כי אותך ראיתי צדיק לפני...

הסבר, למה לא באה ההנמקה להצלתו ("כי אותך ראיתי..."), אחרי בשורת ההצלה הראשונה, אחרי ר' י"ח - ובאה רק בז' א'?

ה פ ט ר ה

ישעיה נ"ד א-י"ז נ"ה א - ה

א. כיצד משתלב זכר המבול לתוך דברי נחמה אלה? הסבר מהו הקשר שבין הפ' ה' הדן במבול (ט) לפסוקים שלפניו ושלאחוריו.

ב. ז. ברגע קטן עזבתיך וברחמים גדולים אקבצך
ח. בשצף קצף הסתחתי פני רגע ממך ובחסד עולם רחמתיך.
רש"י: ח' בשצף קצף: מנחם פתר: בחרי אף. ודונש אמר: במעט קצף.
רד"ק ז': אע"פ שארכו ימי הצרות כלם יהיו נחשבים רק כרגע קטן כנגד הרחמים שיהיו גדולים כשאקבצך.

ח': זה הפסוק בענין הפסוק הראשון אלא שכפל הענין במלות שונות לחזק הענין ומלת "בשצף" פרשו אדוני אבי ז"ל: במעט קצף.

ראב"ע ז' ברגע... ויש מפרש שפרש שהוא מן (ישעיה נ"א ט"ו) "רגוע הים ויהמו גליו", והעד "וברחמים".

(1) הסבר באלו שתי הוראות שונות מפרש ראב"ע את המלה "רגע" שבפ' ז' ובפ' ח'.

(2) מה הניע אותו שלא לפרש "רגע" בשני הפסוקים באותה הוראה, כרד"ק?
(כפי משני המפרשים הנ"ל תרגמו המתרגמים)
הבאור: אין קורצם אנווילען פערשטיס איך זיך אונד מיט גרויסער ליבע נעהמע איך זיך ווידער אויף.

בובר-רוזנצוויג:

Eine kleine Regung lang / habe ich dich verlassen/
aber in grossem Erbarmen/ hole ich dich wieder ein;
als der Groll ueberschwoll/ verbarg ich mein Antlitz/
eine Regung lang vor dir/ aber in Weltzeit-huld/erbarme ich mich nun dein

שנים לב לתרגום האחרון למלים בשצף קצף (1)

ג. י"ז כל כלי יוצר עליך לא יצלח וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעי.

נחומא תולדות ה': "כל כלי יוצר עליך..." אתה מוצא ישראל אומרים לפני הקב"ה: "רבון העולמים! ראה היאך העכו"ם משתעבדים בנו, אין להם מלאכה אחרת אלא יושבין ומחיעצין עלינו, שנ' (איכה ג') שבתם וקיימתם הביטה - אני מנגינתם". אמר להם הקב"ה: "מה הם מועילים? גוזרים עליכם גזרות ואני מבטלן ושברן, שנאמר "אני מנגינתם" (כד"א בר' י"ג) "אשר מגן צריך בידיך": (שם"א) "ויצו פרעה לכל עמו לאמור: כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" וזוהו הקדש צווחת (איכה ג') "מי זה אמר ותהי ה' לא צוה?!" פרעה צוה? ה' לא צוה! אלא (שם"א) "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ".

המן בקש להשמיד את כל היהודים וה' לא בקש אלא (אסתר ט') "ונהפך! אשר ישלטו היהודים המה בצריהם".

בלק ובלעם בקשו לקלל את ישראל וה' לא בקש, שנ' (דברים כ"ג) "ולא אכה ה' לשמוע אל בלעם ויהפך לו את הקללה לברכה".

לפיכך כתיב: "מי זה אמר ותהי ה' לא צוה?!"

הוי: כל כלי יוצר עליך לא יצלח וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעי.

(1) מדוע מביא הדרשן את הדוגמאות לכלי היוצר עלינו לפי הסדר של פרעה - המן - בלק ובלעם ולא לפי סדרם הזמני?

(2) מה הן שתי ההוראות של "מגן" שבהן המלה משמשת כאן פעמים?

החלות המסומנות x קשות והמסומנות xx קשות ביותר, יפתור כל אחד לפי דרגתו שאלות וגם תשובות נא לשלוח לנחמה ליבוביץ, קרית משה ירושלים.